

Političko nasleđstvo Zorana Đinđića

tamara skrozza

Kada je ubijen Zoran Đinđić, njegovi saradnici i prijatelji, kao i oni koji su se tako samo predstavljali, često su pominjali kako je u pitanju bio čovek koji je preskakao nekoliko stepenika. Četiri godine kasnije, ispostavlja se da na srpskoj političkoj sceni nema nikoga čija bi se brzina penjanja makar primakla Đinđićevoj. Istovremeno, međutim, mnogo je onih koji se guraju na odmorištima, mere koliki je bio Đinđićev korak, razmišljaju kuda je Đinđić zapravo išao i prepričavaju na kojem su se stepeniku s njim mimoišli

POMEN: Luka i Ružica Đinđić, Boris Tadić;...

Dobri običaji nalažu da se o godišnjici nečije smrti pravi bilans pokojnikovog života, skica onoga što bi se dogodilo da je pokojnik duže poživio, osvrt na uticaj koji je pokojnik ostvario na svoju okolinu. U slučaju Zorana Đinđića, običaji su nešto drugačiji. Dvanesti dan marta samo je jedna od silnih prilika, samo jedna od bezbroj epizoda u kojima se raznorazni, pozvani i nepozvani, izjašnjavaju o liku i delu ubijenog premijera. Godišnjica njegovog ubistva vremenom se zapravo pretvorila u sublimaciju otimačine za Đinđićevo političko nasleđe, citate, metafore, stil, brzinu, ideologiju. Četvrta godišnjica u tom smislu nije bila ništa drugačija: baš kao što su se ispred zgrade Vlade smenjivale silne međusobno zavađene delegacije i silni venci, u medijima su se smenjivale silne teorije, maratonske diskusije, analize i pitanja.

...vlada Vojislava Koštunice;...

Za razliku od godišnjica, koje nekako uvek liče jedna na drugu, pozicije i život onih koji su činili Đinđićevu eru prilično su se promenili. Nekima je bolje, neki su nestali kao da ih nije ni bilo, a neki su se otkrili u potpuno novom svetlu.

NOSIOCI KOVČEGA: Dugo posle sahrane Zorana Đinđića pričalo se o razlozima za prilično čudan izbor šesterice ljudi koji su njegov kovčeg izneli iz hrama svetog Save, a izabrani su u štampi dugo bili označavani kao "nosioci kovčega". Reč je bila o tadašnjim potpredsednicima DS-a Zoranu Živkoviću, Čedomiru Jovanoviću i Borisu Tadiću, šefu Biroa za komunikacije Vladimiru Popoviću, vlasniku Krmivo produkta Dragoljubu Markoviću i vlasniku MK Komerca Miodragu Kostiću.

...bivši premijer Zoran Živković i ministri iz Đinđićeve vlade

Najviše promena od tog trenutka dogodilo se u karijeri Borisa Tadića – iako nije bio označavan kao Đinđićev "miljenik", Tadić je posle kratkog staža na čelu Ministarstva odbrane SCG ubrzo preuzeo rukovodstvo nad Demokratskom strankom, a 2004. pobedio je i na predsedničkim izborima. Pošto je preuzeo premijersku funkciju i vodio Vladu tokom 2003, Zoran Živković se posle sukoba u stranci i poraza u trci za predsednika DS-a, povukao u nevladin sektor – osnovao je Centar za razvoj civilnog društva Milenijum i u medijima nastupa kao jedan od najžešćih branilaca lika i dela ubijenog premijera.

Za razliku od njega, Čedomir Jovanović nikako nije bio spreman na političku penziju. Pošto je za dlaku poražen kao kandidat za potpredsednika na unutarstranačkim izborima 22. februara 2004, Jovanović je nastavio s otvorenim kritikama na račun stranke i njenog predsednika Tadića – krajem 2004. konačno je i isključen iz DS-a "zbog kršenja discipline i

nanošenja štete ugledu stranke". No, ubrzo posle toga on osniva Liberalno demokratsku partiju u kojoj okuplja viđenije ličnosti iz javnog života, borbenije delove DS-a, čitav Građanski savez Srbije, Socijaldemokratsku uniju, a u sklopu predizborne koalicije čak i Ligu socijaldemokrata Vojvodine i Demohrišćansku stranku. Energija koju je tu ispoljio, oštri osvrti na rad DS-a i DSS-a, pozivanje na delo Zorana Đinđića i, uopšte, krajnje borben stav, doneli su Jovanoviću i LDP-u čitavih 15 mesta u parlamentu i sad već nezaobilazno mesto na srpskoj političkoj sceni.

Iako formalno ne učestvuje u političkom životu, Vladimir Popović Beba i te kako je prisutan u javnom životu. Bezbroy intervjuja i skoro svakodnevna suđenja s medijima i političarima koji su ga u nekom trenutku oklevetali, obezbedili su bivšem šefu Biroa za komunikacije status persone od najvećeg javnog interesa. Ništa čudno, pošto nijedan njegov intervju nije prošao bez informacija o kojima se kasnije danima pričalo, a u sudskim sporovima i dalje uglavnom pobeđuje.

Dragoljub Marković, inače dugogodišnji prijatelj i kum Zorana Đinđića, nastavio je sa svojom privrednom delatnošću – Krmivo produkt i dalje je jedan od najvećih proizvođača jaja u Srbiji, a Marković je kao deo konzorcijuma sa ProBekom i C marketom kupio i poljoprivredni kombinat iz Moravice, mesnu industriju iz Čajetine i firmu Živinarstvo iz Velike Plane. Takav poslovni uspeh nije ga ipak sprečio da se, kad god zatreba, priseti svojih poznatih prijatelja. Primera radi, reagujući na jedan tekst u "Vremenu", između ostalog je napisao: "Čitajući vaš tekst, prisetio sam se čestih razgovora sa Danilom Kišom i Zoranom Đinđićem o dilemi da li i na koji način istinu treba dokazivati. O tome sam razgovarao sa ova dva čoveka, toliko različita, ali povezana činjenicom da su im laži uništavale živote."

Miodrag Kostić, poznatiji kao "kralj šećera", takođe je nastavio sa širenjem svoje imperije – većinski udeo vlasništva u šećeranama u Baču, Vrbasu, Pećincima i Kovačici, koje je kupio za bukvalno nekoliko evra, prodao je nemačkom Nordcukeru za nepoznatu sumu, a u međuvremenu je postao jedan od većih vojvođanskih zemljoposjednika. Tačne cifre još nisu poznate, ali je izvesno da se u Kostićevom vlasništvu nalazi bar nekoliko hiljada hektara zemlje.

STRANKA: Bez obzira na konstantno pozivanje na tekovine Zorana Đinđića, Demokratska stranka se ubrzo posle njegovog ubistva prilično promenila. Unutarstranački izbori u februaru 2004. održani su u znaku lošeg rezultata na tek završenim izborima i konstantnih javnih sukoba čelnika DS-a. Zahvaljujući svemu tome, stranci u tom trenutku nije predviđana svetla budućnost. Međutim, pošto je Boris Tadić preuzeo rukovođenje, smelo se kandidovao na predsedničkim izborima i tu konačno pobedio, pozicija stranke vidno se popravila. DS-u su ostali verni popularniji ministri u Đinđićevoj vladi (Gordana Matković, Aleksandar Vlahović, Slobodan Milosavljević, Dragoslav Šumarac), a stigla su i jaka pojačanja – Demokratski centar Dragoljuba Mićunovića ujedinio se s DS-om, došli su bivši ministri Gašo Knežević i Božidar Đelić, dok se Ružica Đinđić aktivno uključila u stranačke aktivnosti.

Pobeda takozvane umerene struje, smireni ton novog predsednika, vešto balansiranje između onoga što bi birači želeli da čuju i onoga što se uraditi mora, doveli su DS na vrh liste stranaka kojima se najviše veruje i konačno joj obezbedili uspeh na parlamentarnim izborima 2007 – umesto dosadašnjih 35, stranka je osvojila 65 poslaničkih mesta i ostvarila najveći izborni uspeh do sada. U trenutku pisanja ovog teksta (utorak, 13. mart) još je neizvesno da li će DS imati i "svog" premijera, ali su joj svakako obezbeđena ključna mesta u budućoj vladi.

Naravno, takav uspeh nije prošao i bez ozbiljnih zamerki. Predstavnicima nekadašnje radikalnije struje u stranci, DS-u i Tadiću lično zameraju sporost, neodlučnost, preveliku toleranciju spram zahteva političkih protivnika (pre svega DSS-a). S druge strane, obični posmatrači, pa čak i birači, opravdano im zameraju preteranu eksploataciju imena Zorana Đinđića – ne samo da su konvencije ove stranke nezamislive bez arhivskih snimaka ubijenog predsednika već je i izborna parola ("Zato što život ne može da čeka") izvučena iz njegovih govora. Iako je bilo očekivano da će DS do maksimuma koristiti činjenicu da je Đinđić posle ubistva postao opšteprihvaćena politička figura, postavlja se logično pitanje dokle to može da traje, šta će se eksploatisati posle toga i, konačno, gde je granica dobrog ukusa.

Građani Srbije na sahrani Zorana Đinđića

MINISTRI: Posle izbora 2003, jedini ministar iz Đinđićeve vlade koji je zadržao svoju funkciju bio je ministar zdravlja Tomica Milosavljević, ali ni ostali nisu loše prošli. Ministar policije Dušan Mihajlović nastavio je da se bavi biznisom, baš kao i ministarka saobraćaja Marija Rašeta-Vukosavljević. Potpredsednik Vlade Miodrag Isakov dobio je ambadorsku funkciju u Izraelu, dok je njegov kolega Žarko Korać priključio svoju stranku Liberalno demokratskoj partiji. Predsednik Saveza vojvođanskih Mađara Jožef Kasa, takođe bivši potpredsednik Vlade, vešto barata činjenicom da je predsednik partije jedne nacionalne manjine, posebno u politički kritičnim trenucima. Bivši ministar pravde Vladan Batić vratio se advokaturi i bavi se politički bitnim procesima, a svoj DHSS priključio je LDP-u Čede Jovanovića i tako, uprkos čestim prognozama njegovog političkog kraja, opet dospelo u parlament.

Ministarka za socijalna pitanja Gordana Matković, inače jedna od najpopularnijih članica Đinđićeve vlade, i dalje zauzima visoke funkcije u DS-u, s tim što je paralelno nastavila i svoj naučni rad u okviru Centra za liberalno demokratske studije. Uprkos tome što nije uspeo da postane potpredsednik DS-a, ministar privrede Aleksandar Vlahović i dalje je visoko kotiran u stranci, ima konsultantsku firmu i predsednik je Sportskog društva Crvena zvezda. Bivši ministar trgovine i turizma Slobodan Milosavljević postao je predsednik Privredne komore, ministar za rad Dragan Milovanović rukovodi Asocijacijom slobodnih i nezavisnih sindikata, dok je bivši ministar obrazovanja Gašo Knežević aktivan u DS-u i radi kao profesor na Pravnom fakultetu u Beogradu. Za kombinaciju univerzitetske i političke karijere odlučio se i ministar građevinarstva i urbanizma Dragoslav Šumarac koji je redovni profesor Građevinskog fakulteta, ali i funkcioner Demokratske stranke.

Ministar vera Vojislav Milovanović u međuvremenu je postao protoneimar izgradnje svetosavskog hrama. Nekadašnji ministar za nauku i tehnologiju Dragan Domazet takođe je ostao u svom sektoru: u septembru 2006. osnovao je Fakultet informacionih tehnologija, odnosno prvi domaći "fakultet na daljinu", koji već ima odeljenja u Zrenjaninu, Kumanovu i Banjaluci. Ministar kulture Branislav Lečić aktivno učestvuje u radu LDP-a i bavi se svojim osnovnim zanimanjem – glumom.

Kao što se i očekivalo, najisplativije funkcije zauzeli su predstavnici takozvanog ekspertskeg dela vlade Zorana Đinđića. Pre aktivnijeg političkog angažmana, ministar finansija Božidar Đelić postao je direktor Kredi agrikol grupe za Istočnu Evropu, dok je funkciju predsednika UO-a Meridijan banke napustio po ulasku u predizbornu kampanju DS-a. Ministar za ekonomske veze s inostranstvom Goran Pitić zauzeo je mesto predsednika UO-a Sosijete ženeral banke u Beogradu, dok je ministarka energetike i kasnije guvernerka Narodne banke Kori Udovički u januaru 2007. imenovana za direktorku regionalne kancelarije Programa za

razvoj UN-a (UNDP). Njen prethodnik na čelu ministarstva energetike Goran Novaković uspešno se bavi biznisom i suvlasnik je kompanije ERG.

U ovom trenutku, najneizvesnija je politička sudbina bivšeg potpredsednika Vlade Nebojše Čovića – pošto njegova Socijaldemokratska partija nije prošla cenzus na parlamentarnim izborima 2003, Čovićeve aktivnosti bazirale su se uglavnom na povremenim izjavama o Kosovu i unutrašnjopolitičkim problemima. Dodatni udarac pretrpeo je na izborima u januaru 2007, kada u koaliciji s Partijom udruženih penzionera Srbije nije uspeo da pređe cenzus. Sve u svemu, Čovićevo ime danas se pominje uglavnom u vezi s košarkaškim klubom FMP (čiji je vlasnik) i u kontekstu suđenja optuženima za ubistvo Zorana Đinđića, gde je najavljen kao mogući svedok.

Neslavna je i sudbina bivšeg potpredsednika vlade Momčila Perišića – u martu 2005. on se dobrovoljno predao Haškom tribunalu, gde je optužen na "osnovu individualne odgovornosti i na osnovu odgovornosti nadređenog" za više ratnih zločina u periodu 1993–1995. Početak suđenja zakazan je za 30. april, a Perišić je u međuvremenu pušten na slobodu. S političke scene nestao je i bivši ministar poljoprivrede Dragan Veselinov, kome je glave najviše došlo to što je njegov službeni automobil 15. aprila 2003. usmrtio 32-godišnju Katarinu Marić.

PORODICA: Posle višegodišnjeg odbijanja da se aktivno uključi u politički život, Đinđićeva udovica Ružica je tokom 2006. konačno ozvaničila podršku Demokratskoj stranci. Na parlamentarnim izborima bila je na čelu liste DS-a, figurirala je kao kandidatkinja za prvu srpsku premijerku, a tokom predizborne kampanje bila je jedna od najviše zastupljenih predstavnica stranke: davala je intervjue, putovala, pojavljivala se na svim bitnijim stranačkim konvencijama. Iako je pre kampanje zvanično bila van političkih tokova, angažman Ružice Đinđić nije predstavljao iznenađenje. Bilo je, naime, logično da će DS pred izbore makar pokušati da iskoristi njen status u široj javnosti – samo nekoliko meseci ranije, u anketi dnevnika "Blic", Ružica Đinđić je glasovima čitalaca izabrana za predsednicu takozvane Ženske vlade, a na listama najmoćnijih žena u Srbiji uvek je zauzimala vodeća mesta. Takođe, bilo je za očekivati da će ona na neki način učestvovati u kampanji, baš kao što je tokom predsedničkih izbora otvoreno stala iza Borisa Tadića i kao što je u svim politički kritičnim trenucima nastupala uz Demokratsku stranku.

U ovom trenutku, još nije potpuno jasno kakav će i koliki biti njen politički angažman, ali je izvesno da će i ubuduće jedna od njenih najbitnijih aktivnosti biti predsedavanje Fondom koji nosi ime Zorana Đinđića. Fond je osnovan 15. decembra 2003. i učestvuje u sprovođenju nekoliko uspešnih programa: dodeli stipendija "Zoran Đinđić", organizaciji edukativnih seminara, kao i projektu "Hiljadu mladih lidera".

U međuvremenu, Ružica Đinđić uspešno je izbegla mogućnost da postane akterka nekog skandala i očuvala imidž uzdržane i pristojne žene koji je odranije imala. Najbliže skandalu bila je priča koja se pojavila pošto je Vlada Srbije u martu 2004. odlučila da porodici Zorana Đinđića u trajno vlasništvo dodeli vilu u Užičkoj 40 na Dedinju. Iako je transfer obavljen elegantno, iako je javnost obavestena da je porodica zauzvrat ustupila Vladi dva stana u centru Beograda, u junu 2006. volšebno su se pojavili naslednici prvobitnih vlasnika vile: unuci češkog bankara Bohuslava Boukala predali su zahtev za vraćanje imovine koja je, navodno, oduzeta njihovom dedi. Smirenim tonom, bez ikakve želje da diže nepotrebnu buku, Ružica Đinđić je tu informaciju prokomentarisala podsećanjem da je prvobitni vlasnik vile obeštećen i da naslednici eventualno mogu da traže razliku u ceni, ali nikako i da im se kuća

vрати. Čitava stvar tu se i završila, a čak ni najljući Đinđićevi protivnici (medijski i politički) nisu pokušavali da je eksploatišu.

Đinđićeva deca, sad već tinejdžeri, takođe nisu izvor nikakvih skandala i za Srbiju uobičajenih storija o problematičnim potomcima poznatih političara – ne pominju se nikakve elitne škole, nikakav luksuz, ni reči nema o detinjstvu koje se po nečemu bitnije razlikuje od detinjstva njihovih vršnjaka.

Iako se nisu politički angažovale, Đinđićeva majka Mila i sestra Gordana ipak su bile tema političkih i ostalih diskusija. Napad na sestruordanu u maju 2004. bio je prilika da se nadležni podsete na obavezu da brinu o bezbednosti porodice ubijenog premijera, ali takođe i podsećanje na manjkavosti u obezbeđenju samog premijera. S druge strane, majka Mila više je puta zloupotrebljena u političkim računicama. Tokom predsedničke kampanje 2004, Dejan Mihajlov zgodno je poslagao njene citate i nekim samo njemu poznatim logičkim procesom došao do zaključka kako Mila Đinđić (o ubicama svog sina, političarima i bivšim ministrima) misli isto što i DSS. Naravno, na to niko nije naseo, a Dejan Mihajlov i njegovo obraćanje ostali su upamćeni kao jedna od najsrमतnijih epizoda novije političke istorije. Takođe, tokom poslednje predizborne kampanje neki mediji objavili su da je Liberalno demokratska partija vrbovala Milu Đinđić da se priključi njihovoj kampanji – ona je tu informaciju demantovala i još jednom pozvala sve da "prestanu da zloupotrebjavaju Zorana".

NASLEĐE: Uprkos različitim teorijama o tome šta je zapravo ostalo iza Zorana Đinđića, šta je njegov politički testament i ko su njegovi pravi naslednici, evidentno je da je, osim generalnog političkog pravca Srbije, ubijeni premijer definisao i stil domaće političke scene. Još za njegovog života, a naročito posle 12. marta, političari kao da su se utrkiivali u stvaranju "đinđićevskih" metafora i kopiranju njegove gestikulacije, mimike i načina govora. Tokom poslednje izborne kampanje, političari se tako nisu libili da ulaze u štale, igraju kolo, na (kvazi)duhovit način opisuju aktuelnu situaciju. U tom smislu, demokrate i LDP nisu bili jedini – opštem trendu priključili su se obično kruti predstavnici DSS-a, pa čak i socijalisti i radikali. S marketinške strane, to je potpuno logično, jer se na Đinđićevom primeru pokazalo da takav recept deluje: čak i ako ne glasaju, potencijalni birači makar ne mogu da se požale na dosadu. Međutim, činjenica je da četiri godine posle Đinđićeve smrti i gomile neuspešnih i relativno uspeših pokušaja da se kopira ubijeni premijer, stvar postaje malo zamorna i na momente ispod granice dobrog ukusa. Još je zamornija i još manje podnošljiva borba za poziciju najbližeg Đinđićevog prijatelja, najdoslednijeg Đinđićevog naslednika i najvernijeg saradnika, koja se i ove godine zahuktala baš tokom obeležavanja godišnjice ubistva.

Posle 12. marta 2003. često se pominjalo kako je Zoran Đinđić bio čovek koji je preskakao nekoliko stepenika istovremeno. Četiri godine kasnije, potpuno je jasno da na srpskoj političkoj sceni nema nikoga čija bi se brzina penjanja makar primakla Đinđićevoj. Istovremeno, međutim, ispostavilo se da je previše onih koji se guraju na odmorištima i gube dragoceno vreme mereći koliki je bio Đinđićev korak, razmišljajući kuda je Đinđić zapravo išao i prepričavajući na kojem su se stepeniku s njim mimoišli. Pitanje zbog čega je ubijen Đinđić još uvek je bez odgovora, presuda optuženima za organizovanje ubistva uskoro se očekuje, a Srbija 2007. još je jako daleko od Srbije za kakvu se nekad zalagao Zoran Đinđić. Tako joj je valjda suđeno.

Hram

Nastavak izgradnje hrama Svetog Save u Beogradu, inače projekat kome je Zoran Đinđić posvetio dosta vremena, bliži se kraju. Po rečima protoneimara Vojislava Milovanovića (ministra vera u Đinđićevoj vladi), građevinski deo radova trebalo bi da bude okončan do kraja 2007. U ovom trenutku, u toku je oblaganje enterijera kamenom i kamenim reljefom, izgradnja kapitela, dekoracija oltara i postavljanje elektro, vodovodnih i kanalizacionih sistema. Takođe, završeni su bočni ulazi, svi betonski svodovi i stubovi koji nose kupolu. Izrada mozaika trebalo bi da bude sledeća faza posla.

Uprkos radovima koji još nisu završeni, hram i svetosavski plato u međuvremenu su postali jedna od turističkih atrakcija Beograda, što je i bio cilj ubijenog premijera.

Okruženje

Među neposrednim saradnicima bivšeg premijera, najlošije su prošli njegovi savetnici Zoran Janjušević i Nemanja Kolesar. Janjušević je zbog finansijskih malverzacija, odnosno zbog toga što je "izbegao da plati porez na prihode, u ukupnom iznosu od 7.702.665 dinara", osuđen uslovno na godinu dana i osam meseci zatvora i безусловnu novčanu kaznu od 800.000 dinara. Postupak protiv Kolesara, opet za utaju poreza, i dalje je u toku. Inače, aferu Janjušević – Kolesar, koja je prilično doprinela padu vlade Zorana Živkovića, otvorio je Mlađan Dinkić u julu 2003, ali njegove priče o ilegalnom prebacivanju deviza s računa na račun i firmama na Sejšelskim ostrvima ipak nisu sprečile Nemanju Kolesara da u međuvremenu otvori vrata svog stana jednom popularnom "ženskom" magazinu i da ponosno objasni koliko je hiljada evra platio za stolice, a koliko za ostale delove nameštaja.

Đinđićev bivši telohranitelj Milan Veruović, koji je ranjen prilikom atentata na premijera, dobio je u septembru 2005. novi posao, kao šef obezbeđenja naše ambasade u Parizu. U međuvremenu, međutim, on se često pojavljuje u medijima kao jedan od zastupnika famozne teze o "trećem metku". Što se tiče Đinđićeve sekretarice Biljane Stankov, ona je trenutno angažovana u IO-u beogradskog Gradskog odbora DS-a.